

HAR SPRÅKET EN ANVÄNDNING?

Lars Hertzberg
 Filosofi, Åbo Akademi
 lars.hertzberg@abo.fi

Enligt en utbredd uppfattning består språklig kommunikation i att talaren använder språkliga uttryck som ett medel att åstadkomma en effekt hos lyssnaren. Detta förutsätter att yttrandet och talsituationen kan identifieras oberoende av varandra, dvs att relationen mellan dem är extern, en förutsättning som delas av behaviorister och generativgrammatiker (Chomsky). Uppsatsen är ett försök att visa att förutsättningen är ohållbar: relationen mellan ett yttrande och dess användning är intern, dvs de konstituerar varandra ömsesidigt. Å ena sidan är beskrivningen av effekten av ett yttrande beroende av vilket yttrande som gjorts, å andra sidan är det yttrande talaren kan sägas ha gjort beroende av vad talaren gjorde med yttrandet. Detta innebär att det inte är språkreglerna som sätter oss i stånd att förstå det som sägs, utan det är vår förståelse av det som sägs som sätter oss i stånd att tillämpa språkregler på det.

Nyckelord: kommunikation, pragmatik, generativ grammatik, språkfilosofi

SPRÅKET ÄR NÅGOT VI GÖR

De flesta av oss, både lingvister och andra, skulle förmodligen besvara rubrikens fråga jakande. Vad jag vill göra är att, smått provokativt, framkasta ett nekande svar på den. Tanken på språket som något som *har* en användning är förbunden med vissa tanke-mässiga lockelser som mer eller mindre out-talat styr vår syn på språket, lockelser som är värda en närmare granskning. (Med "vår syn på språket" avser jag det sätt att tänka på språket som är förhärskande inom vår kultur, och som delas av de flesta lingvister,

språkfilosofier och gemene man.) En användning, eller användningar, är inte något som språkliga uttrycksformer *har*, något utöver, eller vid sidan av, deras identitet som språkliga uttryck. Tvärtom *konstitueras* uttrycksformernas identitet av deras användning: språket är något vi *gör*.

Mina reflektioner över ämnet går tillbaka på saker jag har tänkt på av och till under många år, under de senaste tio åren under stark påverkan av Sören Stenlund i Uppsala och hans elever. (Jfr Stenlund (1980, 1990, 2000), Segerdahl (1996, 1998), Gustafsson (2000). Samarbetet mellan Uppsala och Stockholm har resulterat i Gustafsson & Hertzberg (2002). Besläktade tankegångar finns också i Cora Diamonds arbeten (1989, 1991).)

Noam Chomsky skriver i *Language and Mind*:

At the crudest level of description we may say that language associates sound and meaning in a particular way; to have command of language is to be able, in principle, to understand what is said and to produce a signal with an intended semantic interpretation ... It is quite obvious that sentences have an intrinsic meaning determined by linguistic rule and that a person with a command of a language has in some way internalized the system of rules that determine both the phonetic shape of the sentence and its intrinsic semantic content ... (p. 115).

Chomsky formulerar här något som jag tror är en vanlig syn på språket. Möjligheten till språklig kommunikation baserar sig enligt detta synsätt på vissa konventionella regler som gör att vi kan identifiera ett visst yttrande som en sats med den och den syntaktiska formen och därefter ge den en tolkning.

Chomskys generativa grammatik brukar betraktas som en motpol till den behavioristiska synen på språket, och hans recension av B. F. Skinners *Verbal Behavior* (Chomsky 1959) har med rätta uppnått ställningen av en klassiker på området. Vad jag vill hävda är emellertid att generativister och behaviorister i en viss mening sitter i samma båt; att det som förenar dem är av betydligt större intresse med tanke på strävan att bli på det klara med den språkliga kommunikationens karaktär, än det som skiljer dem åt.

VAD SKER NÄR VI KOMMUNICERAR?

Man kan framställa det som förenar behavioristerna och Chomsky genom att utgå från följande schematiska framställning av det som sker när två individer kommunicerar språkligt:

T/S > Y > R

Talaren T producerar i situationen S ett yttrande Y som hos lyssnaren åstadkommer ett resultat, R. Enligt Chomsky är resultatet, ifall kommunikationsakten lyckas, att lyssnaren identifierar yttrandets semantiska tolkning, det är alltså primärt ett inre, intellektuellt skeende. Enligt behavioristerna å sin sida ska resultatet beskrivas i termer av beteende: användningen av språket är primärt ett målinriktat handlande.

Tolkningen av hela schemat är emellertid problematisk. Man har ofta underlåtit att fråga sig vilken karaktär relationen mellan termerna har, alltså den relation som i framställningen ovan representeras med tecknet ">". Man utgår stillatigande från att den bör uppfattas som en orsaksrelation, alltså som en relation mellan termer som kan identifieras oberoende av varandra, och som kan beläggas empiriskt – vad som ibland kallas en *extern* relation. Gentemot detta vill jag hävda att relationen, om den ska ha relevans för frågor om språklig mening, bör uppfattas som en *intern* relation, vilket betyder att termerna inte kan identifieras oberoende av varandra. Närmare bestämt innebär det att vår beskrivning av situationen, yttrandet och resultatet är ömsesidigt beroende av varandra. Att förstå vad detta innebär är samtidigt att förstå i vilken mening språket konstitueras av sin roll i en mänsklig gemenskap. Jag vill här försöka förklara vad detta betyder. Jag diskuterar först beskrivningen av resultatet och sedan yttrandets identitet.

Sammanblandningen av interna och externa relationer är kanske den viktigaste källan till begreppsförvirring inom människo- vetenskaperna, och filosofins viktigaste gåva till dessa vetenskaper kunde vara att fästa forskarnas uppmärksamhet vid skillnaden mellan dem, förutsatt att forskarna är villiga att ta emot gåvan.

BEHAVIORISTERNA OCH SPRÅKETS FUNKTION

Låt oss se på hur några behaviorister beskriver språkets funktion. Den lingvistiska behaviorismens klassiker Leonard Bloomfield ger följande exempel på vad han kallar en mycket enkel talakt (en variant på berättelsen om syndafallet):

Antag att Jack och Jill promenerar på en liten väg. Jill är hungrig. Hon ser ett äpple i ett träd. Hon åstadkommer ljud med struphuvudet, tungan och läpparna. Jack svingar sig över staketet, klättrar upp i trädet, tar äpplet, går till Jill med det och lägger det i hennes hand. Jill äter äpplet. (Bloomfield 1933.)

Bloomfield skiljer mellan talakten (yttrandet) å ena sidan, och de reella händelser som föregår och följer på den å den andra. Jills hunger i kombination med hennes varselblivning av äpplet och hennes relation till Jack utgör det stimulus som utlöser hennes talreaktion, medan Jacks handlande i sin tur utgör reaktionen på hennes tal. Händelsesekvensen blir meningsfull därför att den gör det möjligt för Jill att stilla sin hunger. Yttrandet blir här ett slags förlängda armar för Jill: hon behöver språket eftersom hon själv (förmodligen) inte skulle ha nått äpplet.

Språkets roll ses som instrumentell. Det är *externt till situationen* i den meningen att vi kan beskriva skeendet – aktörernas målsättning, det uppnådda resultatet – utan att använda specifikt lingvistiska begrepp. Språket framställs som ett av flera tänkbara medel att uppnå samma sak. Det här betyder samtidigt att vi kan beskriva den roll yttrandet spelar i sammanhanget utan att ta upp frågan om ordens eller satsens betydelse.

I Bloomfields exempel befinner sig parterna i en form av meningsfull växelverkan med varandra. Charles Hockett går däremot ännu längre i riktning mot ett externt per-

spektiv på mänsklig kommunikation, ett perspektiv som bortser från mänskliga strävanden och avsikter. Enligt Hockett består språklig kommunikation i vad han kallar *“trigger actions”* – vi kunde kanske tala om utlösande handlingar:

Direct action is, for example, going out and killing a rabbit; trigger action is telling someone else that one is hungry so that the other person catches the rabbit. (Hockett 1960, s. 360.)

... communicative behavior is those acts by which one organism triggers another. Thus, also, we would class as communicative the fact that the roaring of lions puts gazelles into flight, or that the mating-calls of birds may entice predators, or that a husband may wash his hands and go to the dining room when he observes his wife setting the table (s. 573).

Enligt Hockett förutsätter alltså kommunikationsakten inte över huvud taget någon form av samförstånd mellan parterna.

Problemet med både Bloomfields och Hocketts beskrivningar är att de inte tycks ha något att säga om vad som är specifikt för *språklig* kommunikation. I Bloomfields exempel är valet av språkliga medel externt till vår förståelse av situationen, i Hocketts definition ingår över huvud taget inte vad vi skulle kalla en avsikt att kommunicera.

Behaviorister uppehåller sig vanligen vid två slag av yttrandet: meddelanden och uppmaningar; Skinners *“tacts”* – t.ex. “Middagen är serverad” och *“mands”* – t.ex. “Kom och ät”. Vi betingas enligt behavioristerna till de förra genom att själva yttrandet belönas i givna stimulussituationer, till de senare genom att yttrandet framkallar en reaktion hos lyssnaren som i sammanhanget är belönande för talaren. I samband med dem är det i många fall lätt att föreställa sig att de leder till karakteristiska konsekvenser i omgivningens beteende. Men “meddelanden” och

“uppmaningar” är i själva verket mycket sammansatta kategorier. Och för övrigt så finns det en mängd saker vi gör med ord som inte låter infoga sig i dessa två kategorier. Jag vill först peka på några former av kommunikation som inte låter sig förstås instrumentellt, och efter det vill jag visa att inte heller instrumentell kommunikation kan beskrivas i de termer behavioristerna använder.

MÄNSKLIG KOMMUNIKATION – NÅGRA EXEMPEL

Dessa är några av de saker vi gör när vi kommunicerar:

- Vi tackar.
- Vi klandrar och berömmar.
- Vi ber om förlåtelse och förlåter.
- Vi avger löften.
- Vi hotar.
- Vi berättar historier eller vitsar.
- Vi försöker komma på vem som komponerat det verk vi hör i radion.
- Vi samtalar om vädret.
- Vi tippar utgången av en fotbollsmatch.
- Vi tolkar en tavla eller en dikt.
- Osv, osv.

Det vi gör i alla de här fallen kan betraktas som former av kommunikation. Vad de har gemensamt är att det som kommuniceras inte kan avskiljas från själva kommunikationen: ett löfte föreligger i den mån mina ord eller gester *kan tolkas* som ett löfte: löftet är inte någonting utöver själva loandet som kommer till som en produkt av att jag yttrar vissa ord (som genom något slags magi). Om vi är oeniga kring frågan om någon verkligen avgav ett löfte måste vi betrakta yttrandet och de omständigheter i vilka det gjordes; svaret är inte beroende av något som sker senare. Om vi säger att någon yttrat ett löfte, eller att ett löfte kommit

till stånd genom hennes yttrande, så är detta två olika sätt att uttrycka samma sak. Att avge ett löfte är m.a.o. vad J. L. Austin kallade en illokutionär handling (Austin 1975, ss. 98 ff). Förvisso kan mitt löfte i sin tur ha diverse olika följder – t.ex. att någon beger sig till den avtalade mötesplatsen, att vi träffas där eller att han blir förargad på mig ifall jag inte dyker upp osv. men dessa följder är inte avgörande för om jag har lyckats *avge* ett löfte, tvärtom förutsätter de att ett löfte anses föreligga.

Det gemensamma för de typer av kommunikation som räknades upp ovan är att *dessa handlingar endast kan utföras kommunikativt*. Jag kan visserligen avge ett löfte med många olika ordval, jag kanske t.o.m. kan avge ett löfte ordlöst (t.ex. genom att sträcka ut armarna när någon står i beråd att kasta ner picknickkorgen i båten), men jag kan inte avge ett löfte annat än genom att kommunicera en avsikt till en annan part. Och det samma gäller för de andra typerna av kommunikation jag nämnde ovan: man uttrycker (normalt) sin tacksamhet *genom att tacka* osv.

Vi kan alltså konstatera att den behavioristiska modellen inte går att tillämpa på dessa former av kommunikation: vi använder inte språket som ett medel att lova, tacka osv., utan vi gör dessa saker *i och med* att vi använder språket på vissa sätt.

Någon är kanske benägen att invända att många av dessa typer av yttranden har till funktion att åstadkomma vissa *psykologiska* effekter. Vi uttrycker tacksamhet för att lyssnaren ska känna sig tillfreds osv. Men att ge dessa eventuella följdverkningar en konstitutiv innebörd är att spänna kärran för hästen. Uppnåendet av denna verkan är å ena sidan inte ett framgångskriterium: huruvida jag har tackat eller inte är inte beroende av hur lyssnaren *känner sig*; och *ifall* han känner sig tillfreds så är detta å andra sidan just därför

att han förstod det jag sade som uttryck för tacksamhet. Om det inte fanns konventionella uttryck för tacksamhet är det svårt att förstå varför yttrandet av vissa ord i en given situation skulle få en människa att känna tillfredsställelse.

INSTRUMENTELLA UTSAGOR

Men inte heller yttranden som har en upp- enbart instrumentell karaktär kan förstås i termer av externa relationer. Behavioristernas beskrivning kunde passa in på fall som de här:

- (1) Jag gömmer mig bakom en buske, hoppar fram och ropar "Buu!" när någon går förbi. Min avsikt är att få honom att rycka till och tappa den stora tårta han bär på, och jag lyckas i mitt uppsåt.
- (2) Vi leker en lek i vilken jag försöker få dig att småle medan du försöker hålla minen. Jag har rätt att ta till olika medel. Jag grimaserar, säger stolliga saker, berättar vitsar osv. Till slut får jag dig att småle.

Behavioristernas beskrivning av verbal kommunikation passar in på de här fallen. Men de är inte typiska fall, snarare gränsfall. I det första fallet spelar det ingen större roll vad jag ropar, jag eftersträvar en kausal effekt och effekten är inte beroende av att den andre uppfattar min avsikt. Tvärtom är mina utsikter att lyckas större om han inte anar vad jag planerar att göra. I det andra fallet är det visserligen viktigt att den andre förstår vad jag säger, men verkningarna av mina ord är ofrivilliga.

Exemplen gör det tydligt på vilket sätt normala fall av uppmaningar, böner, befallningar osv. skiljer sig från vad behavioristerna beskrev. Vad det innebär att ett yttrande (eller en gest) utgör en uppmaning eller en

befallning är att det intar en viss position i ett mellanmänniskt sammanhang. Lydnad är det inte det enda sättet att visa att vi förstått ett yttrande som en uppmaning. I stället för att efterkomma uppmaningen kan vi be om en närmare förklaring till hur vi ska göra, fråga efter skälet till uppmaningen, vägra lyda, bli förnärmade över att vi förutsätts följa talarens uppmaningar, bli förbryllade över vart han vill komma osv. (Säger jag däremot: "Ja, det är en svensk sats i imperativ form" så visar detta *inte* att jag har förstått yttrandet som en uppmaning.) Det är inte själva yttrandet som åstadkommer den verkan det åstadkommer, utan effekten uppnås bara om lyssnaren är tillmötesgående.

Även om det kunde sägas att bruket av uppmaningar är beroende av att lyssnaren *i normala fall* efterkommer dem, så beror det här inte på att det finns ett statistiskt samband mellan uppmaningar och handlingar. Snarare är yttrandet av uppmaningar begripligt bara i sammanhang där det finns en rimlig förväntan om att lyssnaren ska rätta sig efter dem, t.ex. i ett fall där talaren befinner sig i en auktoritetsposition eller är sakkunnig, där det föreligger en hövlighetsrelation, där den beramade handlingen ligger inom ramen för normal hjälpsamhet osv. Under dessa omständigheter är det begripligt att säga, att lyssnaren handlade som hon gjorde *därför att* hon blev uppmanad att göra så. Att lyssnaren följer uppmaningen är begripligt om vi förstått situationen; det är inte något som kräver en kausal förklaring. Om jag däremot, låt oss säga, går fram till den ena efter den andra bland ett antal personer som står på perrongen och väntar på ett tåg, och säger "Ge mig din rock!" eller "Sjung 'Bä, bä, vita lamm!'", så är det fråga värt om man kan förstå mitt yttrande som en uppmaning även om man känner igen dess verbala form, och oberoende av om någon av de tillfrågade mot förmodan skulle utföra den avsedda

handlingen. Att kalla något en uppmaning är att placera yttrandet i ett sammanhang där det föreligger ett internt, begripligt samband mellan situationen, yttrandet och ett visst handlingssätt.

Vi har å ena sidan sett att det finns många fall av språklig kommunikation där ett yttrande inte syftar till någon bestämd verkan, och å andra sidan att i de fall där en verkan åsyftas, relationen mellan yttrandet och dess verkan är intern, inte extern.

KOMMUNIKATION BLAND MÄNNISKOR OCH DJUR

Låt mig här i förbigående skjuta in en kommentar om begreppet kommunikation. Det sägs ofta att språket är något unikt, *sui generis* (av ett slag för sig), och att det därför är ett misstag att försöka reducera det till något utomspråkligt, vilket är vad behavioristerna verkar vilja göra. Jag tror att den här invändningen träffar fel, av flera olika skäl. Det vore riktigtare att säga: det är *kommunicerandet* som är *sui generis*. Detta betyder inte att kommunikation alltid är en och samma sak – det finns många olika former av kommunikation – men att vad vi gör när vi kommunicerar inte går att reducera till något annat, icke-kommunikativt. Behavioristernas misstag är, som jag har försökt visa, att de reducerar kommunikation till ett instrumentell handlande, till något som fullständigt kan förstås i termer av sitt syfte (Bloomfield) eller sin verkan (Hockett).

Om vi föreställde oss att språket är något unikt så skulle det bli ett mysterium att ett barn kan lära sig tala. Om vi tänker oss processen som en utveckling från obegripligt joller till fonologiskt och grammatiskt korrekta satser så har vi ingen idé om hur det skulle kunna gå till. Det som sker är snarare att *barnet införlivar språket i sin kommuni-*

tion. Men det kan barnet göra bara om det redan har en förmåga att kommunicera. Bara så kan vi få en föreställning om vad det innebär att barnet *gör språket till sitt*, blir en talare. Det här betyder att det barnet gör innan det lärt sig språket inte "bara" är joller, alltså helt slumpmässiga vokaliseringar, och likaså att det barnet kan när det lärt sig tala inte *bara* är "korrekta satser", utan att processen består i en övergång från icke-språkliga till språkliga försök att göra sig förstådd. (En individ som – à la Chomsky – lär sig bilda välformade satser och att avfärda satser som inte är grammatiska, men som inte är i stånd till att *använda ord till att uttrycka sig*, är däremot ett bisarrt fenomen, inte en människa som lärt sig tala.) Här bör det tillfogas att vi, när vi lär oss tala, inte lär oss *en sak*. Det är inte heller något som händer en gång för alla. Vi fortsätter att lära oss nya språkanvändningar när vi ställs inför nya situationer snart sagt livet igenom.

En anledning till att det är viktigt att framhäva att det är kommunikationen, snarare än språket, som är *sui generis* är att man på det sättet gör bättre rättvisa åt förhållandet mellan människor och (andra) djur. Djur kommunicerar sinsemellan, och djur med människor, människor med djur. Vare sig vi vill säga att djur har, kan ha, ett språk eller inte (och det är ju ett faktum att djur i allmänhet inte kommunicerar med hjälp av något som liknar mänskliga språk), så är det här inte uttryck för att det finns en oöverstiglig metafysisk gräns mellan människor och djur.

När vi reflekterar över förhållandet mellan människor och djur låter vi oss i alltför hög grad bli imponerade av språkets komplexa struktur. Men vi bör minnas att alla livsformer är komplexa, inklusive djurens sätt att relatera till varandra – eller rättare sagt, komplexiteten hos ett fenomen är inte en absolut egenskap utan beror av den synvinkel ur vilken fenomenet beskrivs.

YTTRANDE OCH SAMMANHANG – EN INTERN RELATION

Låt mig ännu i korthet återgå till schemat i inledningen och diskutera relationen mellan själva yttrandet och sammanhanget. Det är en allmän uppfattning att det sammanhang i vilket ett yttrande fällt bidrar till vår möjlighet att förstå yttrandet (till sammanhanget räknas då både talarens avsikter – det handlingssammanhang till vilket yttrandet hör – och den yttre situationen, t.ex. den fysiska omgivningen kring yttrandet). Följande passage hos Hockett ger ett uttryck för hur man ofta tänker sig relationen:

You tell one utterance from the other by ear, just as you recognize the faces of your friends by sight. Of course, we are not fallible in either sort of identification. You may mistake one friend from another if the light is bad, and you may misunderstand what someone says if the surroundings are too noisy or if he mumbles his words. And just as you would have particular trouble with a pair of identical twins, so it is with a pair of English utterances like *The sons raise meat* and *The sun's rays meet*. In cases like these, context helps. You see Jean-or-Joan playing tennis, and conclude that it is Jean because Joan doesn't like tennis. You hear *The sun's rays meet* in the course of a lecture on optics, and know perfectly well that this (rather than *The sons raise meat*) is what was said (Hockett 1960, s. 15).

Hockett förbiser att exemplen inte är jämförbara. De två satserna är inte som identiska tvillingar som kan vara svåra att skilja åt, men som det i varje fall i princip är möjligt att skilja på (t.ex. för någon som känner dem väl). Fonologiskt är satserna identiska (eller kan vara det). Låt oss kalla satsen *The sons raise meat* (a), och satsen *The sun's rays meet* (b). Sammanhangets roll består inte i att sammanhanget hjälper oss att avgöra vilket yttrande talaren avsåg, utan sammanhanget bestämmer vad hans yttrande syftar på. I ett

givet sammanhang, t.ex. under ett föredrag om optik, skulle yttrandet inte kunna vara (a), om inte talaren uttryckligen hade skapat ett utrymme för att hänvisa till några söner som bedriver köttavel. Även om talaren har skrivit (a) i sitt manuskript, och även om han när han säger eller läser upp satsen tänker på några söner som driver en gård för slaktboskap, så kommer hans ord inte att ha denna betydelse. *Talaren kan inte* – t.ex. genom något slags vilje- eller tankeakt – *åstadkomma att hans ord får denna betydelse*. Också om det var hans avsikt att inom ramen för en optikföreläsning plötsligt föra några köttavlande söner på tal, så har han i detta fall helt enkelt misslyckats med att klä sin avsikt i ord. Sammanhangets roll är alltså inte i första hand att möjliggöra sannolika slutsatser om ett yttrandes mening, utan det är yttrandets *identitet* som beror av sammanhanget. För att göra fallet med de tennis-spelande tvillingarna analogt borde vi föreställa oss att Joan *blir* Jean så snart hon börjar spela tennis.

Vilket det relevanta sammanhanget för ett yttrande är kan inte avgränsas i förväg. Det finns ett ömsesidigt beroende mellan yttrande och sammanhang; hur jag uppfattar yttrandet inverkar på vad jag anser vara dess sammanhang och *vice versa*. (Processen att identifiera och tolka ett yttrande kan få karaktären av en hermeneutisk cirkel. Men det normala är givetvis att jag omedelbart uppfattar det sagda på ett visst sätt.) Ett yttrande kan vara flertydigt i den situation där det fällt. Om en kvinna säger till sin man "Vi ses på stationen klockan sex" och hon sedan går till busstationen medan han går till järnvägsstationen, så är det möjligt att båda tolkningarna är lika försvarbara: hon kanske försvarar sig med att hon skulle anlända med bussen, medan han försvarar sig med att de alltid brukar träffas på järnvägsstationen. Här finns det inga regler som avgör vem som har

rätt: varken hon eller han har språksystemet på sina sida. Det finns ingen neutral metod att avgöra vad utsagan egentligen betydde.

Gentemot den syn på språket som kommer till uttryck i Chomskycitatet i inledningen kunde vi sammanfatta vårt resonemang så: det är inte kännedomen om språkregler som sätter oss i stånd att förstå det som människor säger till oss, utan det är vår förståelse av vad de säger som gör det möjligt för oss (om vi är förfarna i grammatik) att tillämpa språkregler på deras yttranden.

Jag har försökt visa varför det är vilseledande att säga att språket *har* en användning. Problemet med denna formulering är att den leder oss att tänka på språket som ett system som existerar oberoende av sin användning, och som språkets talare gör bruk av för sina olika syften. Relationen mellan språket och dess användning ses här som extern. Vad jag velat visa är att denna syn är problematisk på två sätt: å ena sidan kan de syften för vilka språket används inte beskrivas utan en hänvisning till språkliga uttrycksformer, och å andra sidan kan de språkliga uttrycksformerna inte beskrivas utan en hänvisning till uttryckens användning. Min förhoppning är att insikten om detta ömsesidiga beroende ska bidra till en fördjupad förståelse av vad som sker när människor talar med varandra.

REFERENSER

- Austin, J.L. (1975). *How to Do Things with Words*. 2nd ed. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Bloomfield, L. (1933). *Language*. Citerad ur *Allehanda urkunder om språk* i urval av Alvar Ellegård (1973). Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Chomsky, N. (1959). Review of Skinner, B. F., *Verbal Behavior*. *Language*, 35, 26–58.
- Chomsky, N. (1972). *Language and Mind*. Enlarged edition. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Diamond, C. (1989). "Rules: Looking in the Right Place." I D. Z. Phillips & P. Winch (red.), *Wittgenstein: Attention to Particulars. Essays in Honour of Rush Rhees*. Basingstoke: Macmillan.
- Diamond, C. (1991). *The Realistic Spirit*. Cambridge, Mass.: The MIT Press.
- Gustafsson, M. (2000). *Entangled Sense*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Gustafsson, M. & Hertzberg, L., red. (2002). *The Practice of Language*. Dordrecht: Kluwer.
- Hockett, C. F. (1960). *A Course in Modern Linguistics*. New York: Macmillan.
- Segerdahl, P. (1996). *Language Use*. Basingstoke: Macmillan.
- Segerdahl, P. (1998). *Språkteorier och språkspel*. Lund: Studentlitteratur.
- Stenlund, S. (1980). *Det osägbara*. Stockholm: P. A. Norstedt & Söner.
- Stenlund, S. (1990). *Language and Philosophical Problems*. London & New York: Routledge.
- Stenlund, S. (2000). *Filosofiska uppsatser*. Skellefteå: Norma.

DOES LANGUAGE HAVE A USE?

Lars Hertzberg

Department of Philosophy, Åbo Akademi University

According to a prevalent view, linguistic communication consists in using linguistic expressions as a means of bringing about an effect in a listener. This view presupposes that the utterance and the speech situation can be identified independently of one another, i.e. the relation between them is external. This presupposition is shared by behaviourists and generative grammarians (Chomsky). It is here argued that the presupposition is untenable: an utterance and its use are internally related, i.e. they are mutually constitutive. On the one hand, the description of the effect of an utterance is dependent on what utterance was made, and on the other hand what utterance the speaker can be said to have made is dependent on what the speaker was doing in speaking. This means that rules of language are not what enables us to understand what is said, but rather our understanding of what is said enables us to apply rules of language to it.

Keywords: communication, pragmatics, generative grammar, philosophy of language